

Проблемні питання проведення обстежень об'єктів, що знаходяться в зоні можливих бойових дій

Ірина Демузенко

старша судова експертка сектору інженерно-технічних, ветеринарних досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності Сумського відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Суми, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7409-1648>, e-mail: 2108.ivd@gmail.com

Ганна Христославенко

судова експертка сектору будівельно-технічних досліджень Сумського відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Суми, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-76-71-2016>, e-mail: hristoslavenko@ukr.net

Розглянуто проблемні питання проведення обстежень об'єктів, що знаходяться в зоні можливих бойових дій в умовах воєнного стану.

Ключові слова: воєнний стан; технічне обстеження; безпека; охорона праці.

Inspecting Objects in War Zones: Challenges and Considerations

Iryna Demuzenko, Hanna Hristoslavenko

This study explores the difficulties involved in inspecting objects located in areas that may be subject to armed conflict.

Keywords: wartime; inspection; combat zones; safety.

У п. 4 та 6 Закону України «Про судову експертизу» [1] гарантовано створення необхідних умов для діяльності судового експерта. Водночас, якщо судову експертизу необхідно провести на місці події або за місцем знаходження об'єкта дослідження, особа або орган, які її призначили або на замовлення яких її проводять, повинні забезпечити судовому експертові безперешкодний доступ до об'єкта дослідження та належні умови праці.

У ст. 69 Кримінального процесуального кодексу України [2] законодавцем обумовлено право експерта на забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом.

Відповідно до п. 2.1 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [3] експерт має право відповідно до процесуального законодавства заявляти клопотання про надання додаткових матеріалів і зразків та вчинення інших дій, пов'язаних із проведенням експертизи, у цьому разі — забезпечення заходами захисту.

Отже, важливим аспектом діяльності судових експертних установ є забезпечення належних умов праці експертів.

На виконання положень нормативних документів, що регулюють судово-експертну діяльність, в умовах військової агресії військових підрозділів Російської Федерації на території України, у ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» створено Інструкцію про порядок дій посадових осіб, що знаходяться у відрядженні в зоні можливих бойових дій [4], якою передбачено алгоритм дій працівників установи у службових відрядженнях для безпечного виконання покладених на них службових завдань.

Наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України затверджено Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, який містить міські та селищні територіальні громади Сумської області [5].

Інструкція про порядок дій посадових осіб, що знаходяться у відрядженні в зоні

можливих бойових дій визначає заходи безпеки, яких повинен дотримувати працівник під час відрядження і проведення робіт на територіях, де можливе проведення бойових дій або які зазнали їхніх наслідків.

До таких заходів, зокрема, належать обов'язкова наявність документа, що посвідчує особу, проходження інструктажу з питань охорони праці за професією та кожним виконуваним видом робіт підвищеної небезпеки, обмеження до мінімуму пересування відкритою територією, переміщення за можливості до будь-якого захисного укриття тощо.

Наприклад, у Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [6] наведено перелік орієнтовних питань, які вирішують експерти-будівельники, як-от: визначення технічного стану об'єкта нерухомого майна, визначення аварійності об'єкта; визначення переліку пошкоджень, яких зазнали об'єкти під час уражень бойовими снарядами внаслідок обстрілів військовими підрозділами Російської Федерації; визначення вартості ремонтно-будівельних робіт, проведення яких необхідне для усунення таких пошкоджень і руйнувань.

Зазначені питання є типовими під час розслідування органами правопорядку кримінальних злочинів, передбачених ст. 438 «Порушення законів та звичаїв війни» Кримінального кодексу України [7].

Під час проведення будівельно-технічних експертиз експерти-будівельники керуються положеннями «Методичних рекомендацій щодо встановлення вартості об'єктів нерухомого майна, яке зазнало значних пошкоджень та руйнувань» [8] і «Методичних рекомендацій щодо встановлення вартості відновлення нерухомого майна, яке зазнало значних пошкоджень та руйнувань» [9].

У зазначених методичних рекомендаціях передбачено певний алгоритм проведення обстеження пошкоджених і зруйнованих об'єктів (зокрема, огляд місця події, фотофіксація, проведення необхідних вимірів тощо).

Окрім того, до обов'язків експертів-будівельників належить також дослідження захисних та оборонних споруд з метою надання відповідності виконаних будівельних робіт проєктній документації.

Оскільки об'єкти, що зазнали руйнувань і пошкоджень, захисні й оборонні споруди, розташовані в територіальних громадах Сумської області, які перебувають у Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, безумовним обов'язком експерта ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» є неухильне дотримання вимог Інструкції про порядок дій посадових осіб, що знаходяться у відрядженні в зоні можливих бойових дій [4].

Отже, виникає нагальне питання забезпечення експерта відповідною амуніцією (бронежилет, захисний шолом) та аптечкою тощо згідно з п. 1 цієї Інструкції [4].

Водночас, по-перше, відсутнє законодавче розмежування питань забезпечення безпеки експерта, що знаходиться у відрядженні в зоні можливих бойових дій, у частині забезпечення його відповідною амуніцією, яка передбачена Інструкцією про порядок дій посадових осіб, що знаходяться у відрядженні в зоні можливих бойових дій [4].

По-друге, непередбачуваність і спонтанність ворожих обстрілів унеможливають безперешкодне та безпечне перебування експертів на об'єктах дослідження будівельно-технічної експертизи у кримінальних провадженнях за ст. 438 Кримінального кодексу України [7].

У зоні проведення можливих бойових дій експерт обов'язково має перебувати в захисному спорядженні, як-от: захисній касці, бронежилеті тощо. Іншим, більш безпечним варіантом, є проведення експертиз за протоколами огляду місця події з обов'язковим наданням технічної документації на об'єкти дослідження, про що потрібно зазначити в постанові про призначення експертизи. Мінусом такого варіанта є неможливість дати відповіді на деякі питання, які органи досудового розслідування ставлять на вирішення експертам. Окрім того, такий

варіант унеможлиблює забезпечення повноти дослідження питань і надання катего-

ричних висновків, поставлених ініціатором проведення експертизи.

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 15.09.2024).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 15.09.2024).
3. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 16.09.2024).
4. Інструкція про порядок дій посадових осіб, що знаходяться у відрядженні в зоні можливих бойових дій : затв. наказ. ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» від 16.09.2024 р. № 154/07-01.
5. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : затв. наказ. Мінреінтеграції України від 22.12.2022 р. № 309 (зі змін. та допов.). URL: https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/perelik_zatverdzhenyj_nakazom_224_vid_17_08_2023_1.pdf (дата звернення: 13.09.2024).
6. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 13.09.2024).
7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 15.09.2024).
8. Контимирова В. В., Мазурова В. В., Жуков В. І. Методичні рекомендації щодо встановлення вартості об'єктів нерухомого майна, яке зазнало значних пошкоджень та руйнувань. Слов'янськ, 2019.
9. Методичні рекомендації щодо встановлення вартості відновлення нерухомого майна, яке зазнало значних пошкоджень та руйнувань (зі змін. та допов.). Одеса, 2022.